

RECORDOS D'UN VELLO GAITEIRO

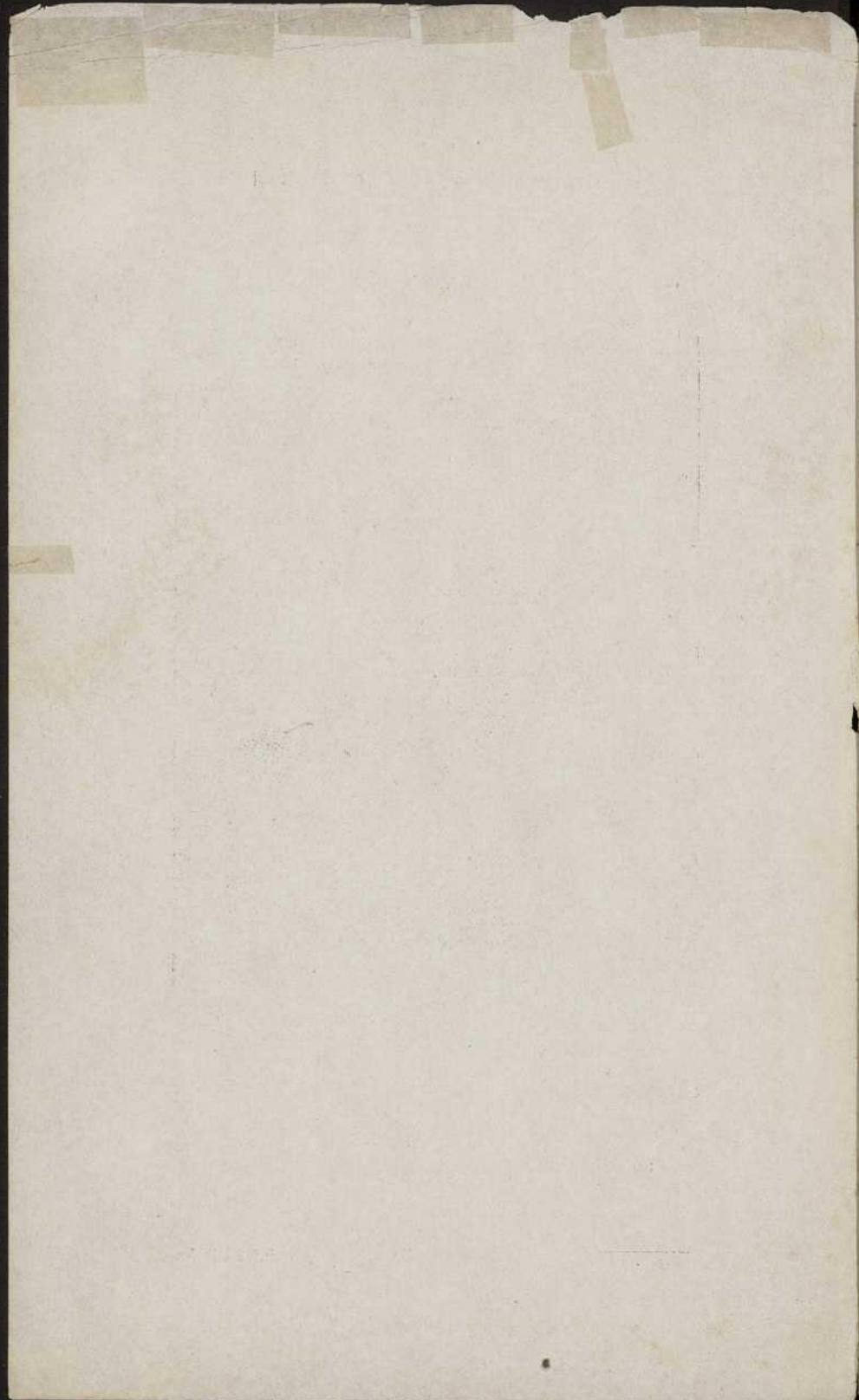
MONOGOLO EN VERSO GALLEGO

ORIXINAL DE

ALFREDO NAN DE ALLARIZ

escrito adrede p'ra festa que á "Sociedade de Beneficencia de Naturales de Galicia," celebrou n-o Teatro Nacional d' Habana, á noite de Santiago de 1904, é representado por seu autor

RECORDOS D'UN VELLO GAITEIRO

MONOLOGO EN VERSO GALLEGO

RECORDS OF THE GALLERY

MONOLOGUE BY VERA VALLON

RECORDOS D'UN VELLO GAITEIRO

MONOLOGO EN VERSO GALLEGO

ORIXINAL DE

ALFREDO NAN DE ALLARIZ

escribido adrede p'ra festa que á "Sociedade de Beneficencia de Naturales de Galicia," celebrou n-o Teatro Nacional d'Habana, á noite de Santiago de 1904, é representado por seu autor

ES PROPIEDAD DEL AUTOR

RECORDOS D'UN VELLO GAITEIRO

(*Sae o personaxe c'o traxe típico, tocando n'gaita.*)

Boas noites, señores, boas noites;
eiqui estou; cheguei
Tiña medo non dar c'o teatro
mais non m'aquívoco, iste debe ser.
Pro... atópovos admirados...
¿preguntades cicais quén son eu?
Pois eu son o famoso tío Marcos,
un vello gaitero que ha tempo morreu.
Sono eterno eu dormia fai anos
do meu cimenteiro metido n'a cova,
é cansado de estar car'arriba
pra miña direita din hoxe unha volta,
cando vexo de mín ali rentes
ô Manél de Pazos,
que de neno foi meu redobante
e acababa de ser enterrado.
Alegreime de velo, chameino
Y-él ollando por medio da terra
—¡Ei, carafio!—berrou,—¿és tu, Marcos?
¡Nunca Dios me dera!

Enton un de car' ô outro
á conversar nos puxemos.
—«Que tal, que tal,—preguntoume—
¿como se pasa eiqui o tempo?
—Xa podes ver; *descansando*
hastra que chegue o momento

de que a Xuicio Final
chame o noso Padre Eterno.

¿E no mundo, que hay de novo?

—Non, do mundo non falemos:

veño d' il, é ¡abofellas!

¡veño levado do demo!

—¿E logo, pecaches moito?

—Non, non-o digo eu por eso;

ó contrario, pasei tantas,

que ganei de fixo o Ceo.

Galicia, ise pobo heróico,

que é de virtudes modelo,

sigue sendo o pobo escravo

d' uns cantos politiqueiros

sin dinidá é sin vergonza;

pobo de caciques cheo,

pobo á quén o zumo esprimen

en todo tempo os gobernos

de Madri, con mil impostos

gabelas é fiadeiros;

pobo de quén mais eisixen

y-á quén lle conceden menos,

pobo que todos aldraxan,

pobo que non tén alentos

pra facer cos seus verdugos

xiquer un dino escarmento.

—Enton, Manél ¿que ch'estrana?

Eche o de todol-os tempos,

¡Si para burros de carga

non teñen precio os gallegos!...

Ti tês razon pra indinar-te;

pro, en fin, deixemos eso.

Cóntame, ¿por qué morriches?

—Por falta de folgo.—¡Creio!

¡Ora o diaño! ¡Coma todos!

—Eu non quería ser menos.»

Calou Manél, mais, de pronto,

co'a mau n-a testa batendo

escramou,—Xa m' esquencia

d-a boa noticia que teño

que che dar; hoxe é Santiago,

é aló n' Habana, os gallegos

fan-lle unhas festas manífecas

á noso patrón.—¿E certo?

— Como ch'o conto, Marquiños;
 si hastra n-o teatro mesmo
 á nosa BENEFICENCIA
 dá unha función que é un portento.
 — ¡Qué me contas! Pro... escoita...
 ¡Beneficencia!... ¿é que é eso?
 — Unha nai agarimosa
 que teñen alí os gallegos;
 á que leva á dulce calma
 hastr-ôs mais aflictos peitos;
 é á ledicia d'os tristes,
 o consolo d'os enfermos,
 á que alivia os infertunios,
 á que o ben derrama a éito
 antr'os pobres peisaniños
 que da sua patria lexos,
 alcóntranse ¡mal pocados!
 de disgracia é penas cheos;
 é á santa Caridade,
 de virtú subrime exemplo
 que baixo seu manto acolle
 ôs fillos do lar suevo,
 en fin, á nai tenra, amante,
 que teñen alí os gallegos.
 ¡Oh, Dios, co'a y-alma cho pide
 un agradecido peito,
 manda prá BENEFICENCIA
 túa bendición dend'o Ceo!»

— — —
 Ouvir mais non quixen,
 co'a palabra n-a boca deixeiño,
 recadei á gaita
 é saín correndo
 — ¿Onde vas?—berroume.—
 — ¿Que onde vou? ¿é pergúntalo, necio?
 ¿onde ei d'ir? â Habana,
 que á festa non perdo,
 é anque x'ê algo tarde,
 quero ver si ô teatro inda chego.
 E cruzando rios,
 saltando penedos,
 por montes é valles,
 lixeiro, lixeiro,

corría, voaba
 com'ô pensamento;
 o Atlántico todo pasei n'un instante
 hastra que ó fin, chego.

(Pausa)

Mais... todo perdido,
 pois agora vexo
 qu'eu aquivoqueime, iste n'è o teatro,
 iste ê un paradiso, ¡eu estou no Ceol
 Ou decide: ¿esas nenas formosas
 que d'eiqui estou vendo
 que teñen por ollos
 lucentes luceiros
 ¿non son anxeliños?...
 ¡Pois merecen sêlos!

De ramiños de frores humanas
 vexo os palcos cheos;
 vexo caraveles
 en todol'os beizos,
 y-én cada meixela

unha rosa de Mayo estou vendo.
 Mais, decide, ¿iste n'è o paradiso?...

¡Merecía selo!
 ¡Ay, canta hermosura!
 ¡Ay, canto portentol
 ¡Ay, quen fora mozo!
 ¡Ay, pro... son un vello,
 y-ê ilusion meu corpo,
 soilo espritu teño!

Mais, ¿que ê eso? ¡ora o diaño! unha vella
 morisquetas estame facendo.

¿E chúscam'ô ollo?
 ¿O qué? ¡Non entendo!
 ¿Un papel me manda?
 Pois bén, collereino.
 A vel-ó que dice,
 ¡é mais trái bo cheiro!...

(Leendo)

*Xa sei que as historias qu'eiqui nos contache
 todo ê pura lería;

nin ti eres tal vello, nin hay tales mortos
 ¡a min non m'a pegas!
 Eu sei que debaixo
 d'a roupa que levas,

é d'esa peluca é mais d'esas pinturas
con que á cara enfeitadas,
acultase un mozo por quen eu sospiro...

é pra min quixera.
Con que, dí, mociño,
¿tí que me contestas?»

Pois que o sinto moito, mais non me é posibre
poder compracela.

(¡Mal raxo te partal!)
(¡Que diaño de vella!)

Pro, en fin, d'outra cousa falando,
¿por qu' eiquí non facedes á festa
campestre, romaxe
ô estilo d'a terra

onde á sua vontade poid' espaxarse
á y-alma gallega?

Mais, xa o sei, é certo;
porque n-a terra esta,
tan agarimosa,
tan hospitaleira,

á que todos queremos á eito,
non hay carballeiras,
nin hay chouzas que den fresca sombra,
nin regueiros que corran pé d'elas,

onde alegres se pasen as horas
de troula é merenda.

N'hay aquel campião
d'a eigrésia n-a veira
onde a mocidade
dando gusto ás pernas

pol'os ollos lles sai á alegría
y-estóupan d'orgullo beilando á muiñeira.

¡Romaxes saudosas!
¡festiñas d'aldea!

cando eu era un mociño garrido,
¡canto gocei n'elas!

Mais, os tempos pasados fuxiron,
¡quén-ós tempos pasados volverá!...

San Benito de Coba de Lobo,
¡qué festiña aquela!

E que sona que tiña aquí santo
de curál-ás mais graves doenzas

¡qué milagreiriño
 San Benito era!
 A sua eigresia estaba n-a cima do outeiro,
 cuasi antre penedas,
 é d' un lado ô outro
 furada unha d'elas,
 á que d'os milagres
 encerraba á virtude *ou á cencia*.
 De dez legoas, ou mais, á redonda
 acodían as xentes á festa;
 d'entangarañados
 henchíase á eigresia;
 todo aquil que se hachaba baldado
 facía promesa
 de levarlle un regalo ô santiño
 y-ó buraco pasar d-a peneda,
 é si non curaba,
 «ê que Dios non quere, —decían— ¡pacencia!»
 Xa en versos formosos aquela costume
 cantou o poeta,
 que en música postos foron istes dias
 por un meu colega,
 y-eu vou á cantárvola
aguzade á orella.

MUSICA

TANGARAÑOS

(A esta formosa poesía satírico-descriutiva que eiquí copio con licencia do seu autor o insine poeta gallego Carros Enriquez, púxolle música o notabre maestro, honra de Galicia, D. Xusé Castro Chané, é foi cantanda hoxe pol-a primeira vez.)

*«San Benito de Coba de Lobo
 ten n'o cume un penedo furado,
 de tan rara virtude ortopédeca
 que é o asombro do mundo cristiano*

*Cando nace un miniño tolleito
 seus parentes oferceno ô santo*

*é mitido n-un queipo de vimio
alá o levan á festa en chegando.*

*Y-aos dous lados d'a boca d'a pena
que lle colle d'un lado a outro lado,
dín á nay y-a madriña d'o renco
pol-a gorxa de pedra pasando-o*

*Ten conta, santiño,
do meu tangaraño:
doente ch'o deixo
devolvemo sano.*

*Y-ésto dito tres veces arreo
sin refolgo tomar nin descanso,
ó coitado d'o entangarañado
queda xa desentangarañado.*

*San Benito de Coba de Lobo
San Benito querido meu santo,
tamen eu, probe vella achacosa
que xa tiven de fillos un fato,*

*Xorobados do corpo ou da y-alma,
d'a concencia ou d'os membros baldados,
tamen eu vin buscar medicina
pr'os meus nenos n'o voso santuario.*

*E despois de deixavros n'as aras
seis perniles de porco cebado,
eu tamen, eu tamen de fé chea
repitin aquel místico ensalmo.*

*Señor San Benito,
meus fillos che trayo;
doentel-os deixo,
volvédemos sanos.*

*Por tres veces chorosa roqueivolo
todas tres sin me dar resultado,
y os meus nenos entangarañidos
morren todos entangarañados.»*

M. CURROS ENRIQUEZ.

FALADO

Pol-as festiñas d'a terra
 ¡meu Dios, que saudades teño!
 Tan cheas d'encantos todas;
 ¡ay, quén s'esquence d'aquelo!
 Xa de véspera ó foliÓN
 é de todol-o contento,
 y-antre á música, y-á gaita
 y-os fogos y-ó bailoteio
 y-ás rosquillas, é o bo viño,
 y-algun que outro arrechego
 entre mociñas é mozos,
 pasase á noite n'un credo.
 Pol-a mañan á ouvir misa,
 (duas ou tres pol-o menos)
 dempoixas á porcesion
 y-en de s'esta recollendo
 á buscar unha sombriña
 mesmo veira do rigueiro,
 y-á sacal-as empanadas
 deixando valeiro ó queipo
 dos lacós, polos, e cousas
 de que á festa chegou cheo:
 é á xantar, é...¡viv'ô santo!
 Dempois van chegando os cegos
 pidindo é tocando á viola
 copras cantando ôs romeiros.
 Logo entre mozas é mozos
 tamén comenzan-os versos,
 y-alí é de ver antre todos
 quén demostra mais inxenio.
 Dempois á dormil-a xesta
 alí sobr'o campo mesmo
 hastra que pol-a tardiña
 vai tod'ô mundo ô turreiro,
 é veña beilar sin trégolas.
 —«Ei, Manica, dalle xeito!
 —¡Move ben-os pés, Fuquiño,
 que hastra o compás vas perdendo.»—
 ¡Qué de cousas non se dicen!
 ¡qué de alegría é contento!
 —«¡A ver,—dice unha rapaza—
 á ver, que toque o gaitero.

—¿E qué queres que che toque
prendiña, di o teu deseio,
qu'eu con tal de compracerte
o que queiras tocareicho.

—Xa sei que és bo tocador
é que pra todo tés xeito,
así, pois, o que me toques
eu heiche d'agradecelo.»—
Sigue á troula, mais de súbito
armase un cisco d'os demos,
á xente fuxe espantada,
por todos lados dan berros;
—«¡Que viva San Payo!—¡Morra!
—¡Ei, que viva Pai Cordeiro!
—¡Arriba os de Curbillón!»
Zoan no aire os fungueiros
é armase unha de paus
que trema alí ó menisterio;
duas ou tres cholas quebradas
dous ou tres *valentes* presos
y-eiquí paz é dempois gloria;
¡si é unha delicia aquilo!

Enton era, n-as festas aquelas
cando mozo, tocando eu á gaita,
cubizosas ollábanme as mozas
é d'envexa os rapaces toupaban;
    ali era o gaiteiro
    o rey d'a trullada,
que anque ás festas mil músecas leven
â gaitiña o logar non lle sacan,
y-en chamando á beilar ô turreiro
os gallegos prefiren á gaita
y-é que á gaita gallega, señores
    ¡ten alma!.... ¡ten alma!
E si non, escoitade é veredes
si á razon n'ó que digo me falla.

Iba un día por un carreiriño,
vel-a nena á quén eu cortexaba,
    é iba, coma sempre,
    tocando n'a gaita,

cando á carón vexo,
 (causandome gracia)
 que á seu sôn unha moza y-ón mozo,
 que n'o día anterior se casaran,
 n'o carreiro, ô volver do traballo
 á muiñeira gozosos beilaban.

D'immensa alegría
 seus ollos brilaban,
 pasei por ond'eles,
 á dándome as gracias
 dixeron sorrindo;

— «¡que alegre ê á gaita!»

Mais adiante topei un velliño
 á quén facia días que ardéralle á casa,
 é d'impostos, consumos, é lérias,
 o infelís non podendo co-a carga
 os seus bens embargoulle á xusticia,
 y-ó probiño n'a rua quedára.

E cando d'il rente
 tocando eu pasaba
 d'os seus tristes ollos
 caianll'as bágoas,
 é dixo chorando:

— «¡que triste ê á gaita!

Que pensar me deron
 do vélllo as palabras,
 pois á gaita seguín eu tocando
 é pra min sempre alegre sonaba.
 O saír do punteiro duas notas
 parecían talmente á risada
 d'a mociña á quén iba buscando
 é levaba tan dentro da y-alma;
 garular de paxaros alegres
 soilo semellaba,
 y-eu rinme d'o vello, é dixeron contente,

— ¡qué alegre ê á gaita!

Mais cand'o infertunio
 m'entrou pol'a casa
 é do lar á cruel morte rouboume
 para sempre á naiciña adourada;
 cando aquela mociña garrida
 á quén eu entregáralle á y-alma,

é por quen sospiraba decôte,
 co'a mais negra treicion me pagaba,
 cando o frio d'as negras soedades
     meu peito xelaban,
 foi ó dia que soupen o triste
     que sonaba á gaita;
 enton á gaitiña que rira cumigo,
     cumigo choraba.

Non eran xa trinos, risadas non eran,
 non eran xa notas, xa soilo eran bágoas
     as que do punteiro
     tristes se escapaban.

    ¡Gaitiña querida,
     gaitiña adourada,
 tí ris c'os alegres é choras c'os tristes
     ¡tes alma! tes alma!
 E si hay un gallego
 que lonxe d'a patria,
     ô ouvir os docifios
     sonidos d'a gaita
 non sinte que o peito
 lle róí á nostalgia,
 si ô ouvila non queiman
 seus ollos as bágoas,
 nin ten sentimentos,
 nin sangue, nin alma,
 nin ise é gallego,
     ¡nin rayo que ó parta!

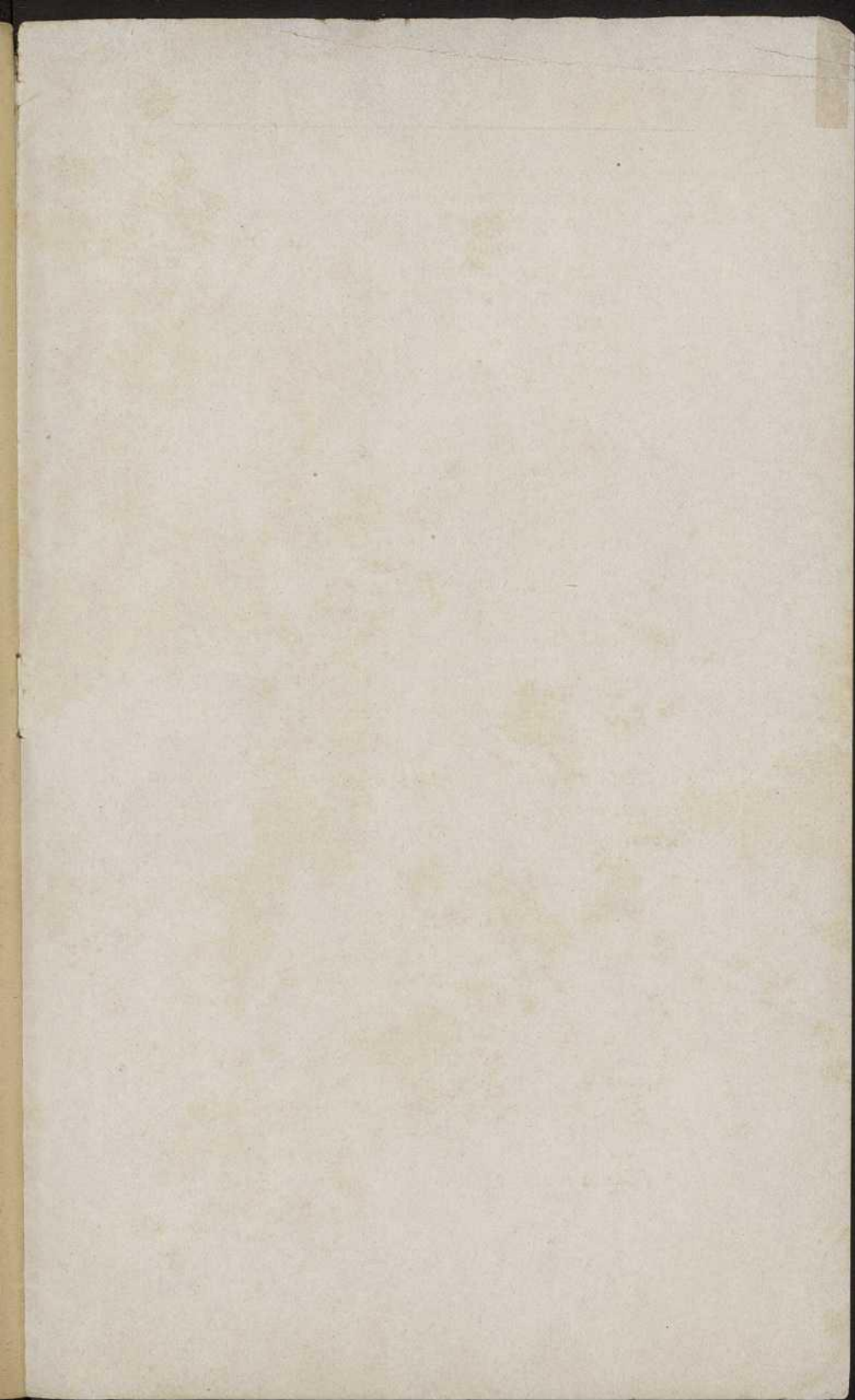
———
 Mais, agora que recordo,
 co'a parola entusiasmado,
 esquecia o prencipal
 d'o que teño que contarvos
 é iba marchar sin decil-o:
 Pois bén, señores, é o caso
 que com'eiquí non podemos
 facel-a festa n-o campo
 á estilo da nosa terra,
 teñen ehí preparado
 algo así, coma un refrexo
 (pouco, sí, mais... ¡algo é algo!)
 d'aquelas nosas costumes
 que teñen tan dulce encanto.

Van á cantal-a «Foliada»,
 ise coro condanado
 qu'eu non sei que tén que fai
 fervel-a sangue ô escoital-o;
 ¡ê tan enxebre! ¡tan típico!
 Pro, eiqui o millor do caso
 ê que, ademais do «Orfeón»,
 tamen cantan vintecatro
 rapaciñas feiticeiras
 qu'eu crefo que lle roubaron
 âs frores á bonitura
 y-ô garulár ôs paxaros.
 Quedaban, cando eu saía,
 ehi detras, n-o escenario,
 é hay algunhas señoritas
 que teñen, non despreciando,
 unhos ollos... é unhos beizos...
 si eu fora mozo... ¡éi, carafío!
 ô verme antre tanta xoya
 non sei o que... ¡acouga, Marcos!
 Vaya, voume, que os rapaces
 han-me d-estar esperando.
 ¡Ah!... Vostedes desimulen
 si ê que os cansei... ¡Por encuanto!

*(Saúda e vaise. Deseguida érguese o pano e apa-
 recen-as señoritas e mail o «Orfeón Ecos de Galicia»
 dispostos xa pra cantar. Entra ó gaiteiro.)*

Eiqui estou ¡viva á troula, mocíños!
 ¡éi, música, veñal;
 achegaivos pr'acá é facer corro
 que anqu'eu vello sexa,
 son enxebre gallego hastr'ô raño
 é hoxe quero bailal-a muñeira.
 ¿Quén baila cumigo?
 Ven ti, miña prenda,
 ¡éi, rapaces, que viva Galicia!
 ¡¡viv'a nosa terral!

(Canta ó coro e Finda.)

REAL ACADEMIA
GALEGA
A CORUÑA

F 13418

Biblioteca